

TOMASZ JAKUBIAK
Akademia Katolicka w Warszawie
xjakubiak@outlook.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4781-686X>

POJĘCIE PRZESZKODY MAŁŻEŃSKIEJ PUBLICZNEJ I TAJNEJ W DOKTRYNIE PO 1983 ROKU

THE CONCEPT OF THE PUBLIC AND OCCULT IMPEDIMENT TO MARRIAGE ACCORDING TO POST-1983 DOCTRINE

Abstract: The literal analysis of legal texts presented in this article supported by a review of the protocols issued by the Pontifical Commission for the Revision of the Code of Canon Law showing the legislator's intention, and by an examination of the system of canon law, leads to the conclusion that all the norms in the 1983 Code of Canon Law referring to the division of marriage impediments into occult and public should be interpreted in light of the norm of c. 1074 of the 1983 Code. Therefore, whenever the law refers to public impediments, what is important is not whether the impediment in question has been divulged but whether it can be proved in the external forum in accordance with the provisions of canon law, which also determine the strength of the proofs produced.

Key words: marriage; marriage impediment; occult impediment; public impediment.

Translated by Teresa Bałuk-Ulewiczowa

WPROWADZENIE

W *Kodeksie prawa kanonicznego* z 1983 r. znajdują się trzy normy, w których ustawodawca wprost odwołał się do podziału przeszkód małżeńskich na przeszkody publiczne i tajne. Pierwsza zapisana została w kan. 1079 § 3 KPK

1983¹ i dotyczy dyspensowania od przeszkód małżeńskich. Druga, w kan. 1082 KPK 1983, reguluje zapisywanie faktu udzielenia dyspensy od przeszkody małżeńskiej. Trzecia, określająca sposób uważnienia małżeństwa, umiejscowiona została w kan. 1158 KPK 1983. Przywołane kanony kodeksu łacińskiego mają swoje odpowiedniki w *Kodeksie kanonów Kościołów wschodnich* w kanonach: 796, 799, 845². Z analogicznym podziałem mamy do czynienia również w kan. 1159 KPK 1983 oraz kan. 846 KKKW, gdzie ustawodawca uczynił wzmiankę o publicznych i tajnych wadach zgody małżeńskiej.

Zarówno KPK 1983, jak i KKKW zawierają ustawową definicję przeszkody publicznej i tajnej. Zgodnie z kan. 1074 KPK 1983 oraz kan. 791 KKKW „przeszkodę uważa się za publiczną, jeśli może być udowodniona w zakresie zewnętrznym; w przeciwnym razie jest tajna” (*Publicum censetur impedimentum, quod probari in foro externo potest; secus est occultum*). Wydawać by się mogło zatem, że aplikacja przywołanych powyżej norm nie powinna nastęrczać trudności. Tak jednak nie jest. Definicja ustawowa, choć krótka i – można by sądzić – jednoznaczna, nastęrcza kanonistom trudności interpretacyjnych. Sięgają one jeszcze okresu sprzed 1983 r., albowiem w kan. 1037³ pierwszego *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1917 r.⁴ zapisana została definicja przeszkód publicznych i tajnych tak samo zredagowana jak w KPK 1983 i KKKW.

Dostrzegając brak jednomyślności wśród autorów co do tego, jak należy interpretować normy KPK 1983, odwołujące się do podziału przeszkód małżeńskich na publiczne i tajne, autor niniejszego artykułu postanowił przeanalizować kształtowanie się doktryny i dyscypliny Kościoła katolickiego w tej materii od 1917 r., zwracając w sposób szczególny uwagę na protokoły komisji kodyfikacyjnej. Badania te zgodnie z kan. 17 i 20 KPK 1983 mają doprowadzić do wskazania słabych stron prezentowanych w literaturze koncepcji interpretacyjnych przywołanych kanonów i wybrania jednej, najbardziej prawdopodobnej.

¹ KPK 1983 – skrót od: *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tłumaczenie polskie: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983. Stan prawny na dzień 8 grudnia 2021*, www.ekai.pl/wp-content/uploads/2021/12/KodeksPrawaKanonicznego_2021_12_15_pl.pdf [dostęp: 11.06.2023].

² KKKW – skrót od: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, AAS 82 (1990), s. 1033-1353.

³ Różnica dotyczyła jedynie interpunkcji, a dokładnie przecinka, który nie występował przed słowem *quod*.

⁴ KPK 1917 – skrót od: *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus. Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 27.05.1917, AAS 9 (1917), pars. II, s. 1-594.

1. KODEKS PRAWA KANONICZNEGO Z 1917 ROKU

Zapisanie w kan. 1037 KPK 1917 przez ustawodawcę definicji przeszkody publicznej i tajnej (*Publicum censetur impedimentum, quod probari in foro externo potest; secus est occultum*) nie wystarczyło do usunięcia istniejących wśród kanonistów przed promulgacją kodeksu Pio-Benedyktyńskiego wątpliwości co do tego, jak kwalifikować przeszkody. Po 1917 r. teoretycy i praktycy prawa nie byli w stanie osiągnąć jednomyślności, którą przeszkodę należy uznać za publiczną lub tajną oraz czy zakres tych pojęć jest jednakowy dla norm regulujących dyspensowanie od przeszkód małżeńskich i norm regulujących konwalidację zwykłą małżeństwa. Prawnikom kościelnym chcącym rozwikłać niejasności nie ułatwiało zadania także fakt, że wśród kanonów kodeksu Pio-Benedyktyńskiego znajdowały się również inne podziały przeszkód małżeńskich od podziału zapisanego w kan. 1037 KPK 1917. W kan. 1045 KPK 1917 ustawodawca rozróżniał przypadki publiczne i przypadki tajne (istnienia) przeszkody, a w kan. 1971 § 1 n. 2 KPK 1917 – przeszkody z natury swojej publiczne (*impedimenta natura sua publica*) i przeszkody z natury swojej tajne (*impedimenta natura sua occulta*)⁵.

Niecałe 15 lat od promulgacji pierwszego kodeksu Kościoła łacińskiego do Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji Kanonów Kodeksu skierowane zostało pytanie, czy do uznania przeszkody za publiczną (*impedimentum publicum*) w rozumieniu kan. 1037 KPK 1917 wystarczy, że fakt, z którego przeszkoda wynika, stał się publiczny (*sufficiat ut publicum sit factum ex quo oritur impedimentum*)⁶. Niestety, udzielenie przez dykasterię odpowiedzi pozytywnej nie rozwiązało wątpliwości. Konstrukcja pytania doprowadziła do tego, że odpowiedź komisji, zamiast rozwiązać całkowicie wątpliwości, odesłała do kolejnego niejasnego terminu, jakim jest „fakt publiczny”. Echem odpowiedzi Papieskiej Komisji z dnia 25 czerwca 1932 r. była redakcja kan. 27 *motu proprio Crebrae allatae sunt* papieża Piusa XII. W dokumencie, regulującym dyscyplinę katolickich Kościołów wschodnich w sprawach małżeńskich, zapisane zostało, że przeszkoda jest uważana za publiczną, gdy powstaje z faktu publicznego albo może być dowiedziona w inny sposób na forum zewnętrznym (*Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto*

⁵ Więcej na ten temat można przeczytać w artykule: T. JAKUBIAK, *Przeszkody tajne i publiczne według Codex Iuris Canonici 1917*, „Ius Matrimoniale” 32 (2021), nr 1, s. 24-47.

⁶ Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia*, n. II, 25.06.1932, AAS 24 (1932), s. 284.

oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum)⁷. Do zapisu tego kanonu w przyszłości odwoływał się zespół pracujący nad reformą Kodeksu prawa kanonicznego.

Ponieważ wykładnia ustawowa dokonana przed 1983 r. nie wystarczała do zinterpretowania części znamion przeszkody publicznej z kan. 1037 KPK 1917, warto sięgnąć do wykładni pozaustawowych. W interpretacji przywołanej normy pomocny okazuje się wyrok Roty Rzymskiej z dnia 11 sierpnia 1928 r., wydany w sprawie nieważności małżeństwa zawartego pomimo istnienia przeszkody występku (*impedimentum criminis*). Orzeczenie pozwala uchwycić, w jaki sposób sędziowie Trybunału Stolicy Apostolskiej rozumieli pojęcie przeszkody publicznej. Odwołując się do pojęcia przeszkody z natury swojej publicznej (*impedimenta natura sua publica*)⁸, o której była mowa w kan. 1917 § 1 n. 2 KPK 1917, stwierdzili, że nie odnosi się ono do przeszkód publicznych (*impedimenta publica*), o których mowa w kan. 1037 KPK 1917. Treść uzasadnienia wyroku nawiązywała do rozpatrywanego w sprawie sądowej przypadku, w którym przeszkoda ze swej natury tajna okazała się przeszkodą publiczną w rozumieniu kan. 1037 KPK 1917⁹. Choć zgodnie z kan. 17 § 3 KPK 1917 tłumaczenie prawa dane na sposób wyroku sądowego nie miało mocy prawa i wiązało jedynie osoby oraz dotyczyło jedynie sprawy, dla której je wydano, nie sposób nie zauważyć, że sędziowie Roty Rzymskiej w rzeczywistości swoimi wyrokami przyczyniali się do ujednoczenia jurysprudencji, niosąc pomoc niższym trybunałom kościelnym (kan. 20 KPK 1917).

Trzeba również zauważyć, że Rota Rzymska oraz Kongregacja Soboru, wydając przed promulgacją pierwszego kodeksu Kościoła łacińskiego wyroki w sprawie nieważności małżeństwa, do przeszkód publicznych małżeńskich zaliczała te przeszkody, których istnienie można było udowodnić zgodnie z prawem kościelnym. W 1881 r. Kongregacja Soboru, rozpatrując nieważność małżeństwa zawartego pod wpływem bojaźni, stwierdziła, że nie ma możliwości konwalidacji małżeństwa nieważnie zawartego z powodu przeszkody publicznej bez ponowne-

⁷ Pius XII, *Motu proprio de disciplina sacramenti matrimonii pro Ecclesia Orientali Crebrae allatae sunt*, 22.02.1949, AAS 41(1949), s. 89-119 (dalej: CA).

⁸ R.D. 20-402, 11.08.1928; opis procesu: *Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1933-1942*, vol. 2, red. T.L. Bouscaren, Milwaukee: Bruce Publishing Co. 1934, s. 293-295; 543-544.

⁹ *Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1933-1942*, vol. 2, s. 544.

go wyrażenia zgody w formie prawnej¹⁰. Mówiąc o przeszkodzie publicznej, jak wynika z kontekstu wyroku, sędziowie mieli na myśli możliwość udowodnienia jej istnienia w trakcie procesu sądowego¹¹.

W okresie prac poprzedzających promulgację kodeksu Pio-Benedyktyńskiego w wyroku z 1911 r. sędziowie Roty Rzymskiej stwierdzili, że publiczny charakter przeszkody (a dokładnie w tym przypadku bojaźni), uniemożliwiający uzdrowienie małżeństwa w inny sposób niż przez ponowienie zgody w formie kanonicznej, tożsamy jest z jej publicznym charakterem w sensie prawnym (*est publicus in sensu iuris*)¹². W kolejnym orzeczeniu z 1915 r., potwierdzonym w 1916 r. przez tę samą dykasterię, wskazano, że przeszkodą publiczną jest ta, która może zostać udowodniona na forum zewnętrznym (*impedimento publico, quod, nempe, in foro externo probari potest*)¹³. Z kontekstu orzeczenia można domniemywać, że wyrokujący sędziowie przez możliwość przeprowadzenia dowodu na forum zewnętrznym rozumieli możliwość udowodnienia zgodnie z prawem kościelnym.

Sporo zamętu w interpretacji norm kodeksowych z 1917 r., w których ustawodawca wzmiankował o przeszkodach publicznych i tajnych, powodowała praktyka Penitencjarii Apostolskiej związana z udzielaniem dyspens od przeszkód tajnych. Zgodnie z nią tajnego charakteru przeszkód nie zmieniał fakt, że oprócz spowiednika i stron o ich istnieniu wiedziało kilka osób (5-6 osób w miasteczku, 7-8 w mieście¹⁴). Warunkiem uznania przeszkód za tajne w takiej sytuacji było to, że ci, którzy o ich istnieniu wiedzieli, powinni być na tyle dyskretni, by nie upublicznić przeszkody¹⁵. W ten sposób dykasteria wśród kanonistów utrzymywała przekonanie co do obowiązywania przedkodeksowego podziału przeszkód mał-

¹⁰ Sacra Congregatio Sancti Concilii, *Mohiloven. seu Tiraspolen*, 09.07.1881, 10.09.1881, [w:] *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. 6, red. P. Gasparri, Roma 1962, n. 4253, s. 640.

¹¹ S. BISKUPSKI, *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, t. 1, Warszawa: Pax 1956, s. 106.

¹² Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Andrassy-Széchényi)*, c. Michael Lega, 02.06.1911, AAS 4 (1912), s. 115.

¹³ Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Pic-Garreaud)*, c. Ioannes Prior, 21.05.1915, AAS 8 (1916), s. 51; Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Pic-Garreaud)*, c. Guilelmus Sebastianelii, 26.04.1916, AAS 9 (1917-I), s. 144-150.

¹⁴ Gasparri przytoczył sytuację, w której Penitencjaria udzieliła dyspensy od przeszkody małżeńskiej, mimo że o jej istnieniu wiedziało 7 lub 8 osób w mieście liczącym 9 tysięcy mieszkańców, P. GASPARRI, *Tractatus canonicus de matrimonio*, vol. 1, Parisiis: Beauchesne & Socii 1904, n. 260, s. 164.

¹⁵ S. WOYWOD, *A Practical Commentary on The New Canon Law*, vol. 1, revised by C. Smith, New York-London: Wagner 1948, s. 671-672.

żeńskich tajnych na przeszkody *omnino occultum* i przeszkody *simpliciter occultum*, przyczyniając się tym samym do prób interpretowania norm Kodeksu prawa kanonicznego w duchu starego, nieaktualnego już prawa.

2. PRACE NAD KODEKSEM PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Dokumenty papieskiej komisji przygotowującej reformę prawa małżeńskiego dowodzą, że jej członkowie nie byli jednomyślni co do tego, jak przepis zawierający ustawową definicję przeszkody publicznej powinien zostać zredagowany w nowym kodeksie.

Norma ją zawierająca początkowo umiejscowiona była w kan. 1031 *bis*. W stosunku do obowiązującego kodeksu Pio-Benedyktyńskiego definicja ustawowa publicznej przeszkody małżeńskiej w nowym prawie miała zostać nieco zredagowana. Jak wynika z lektury protokołów komisji z 28 i 29 października 1966 r., organ ten dążył, aby w mającym zostać ogłoszonym kodeksie doprecyzować, że za przeszkodę publiczną uznaje się tę przeszkodę, której istnienie można na forum zewnętrznym w sposób legalny udowodnić (*Publicum est, quod in foro externo legitime probari possit; secus est occultum*)¹⁶. W prawie kodeksowym ogłoszonym w 1917 r. nie było wzmianki o legalności dowodzenia. Nowe brzmienie przepisu zdawało się nawiązywać do wyroku Roty Rzymskiej z 1911 r. W jego uzasadnieniu stwierdzono m.in., że publiczny charakter przeszkody tożsamy jest z jej publicznym charakterem w sensie prawnym (*est publicus in sensu iuris*)¹⁷, czyli – zdaniem komentatorów tego wyroku – z możliwością przeprowadzenia dowodu w trakcie procesu sądowego¹⁸.

Dnia 3 kwietnia 1967 r., podczas drugiej sesji komisji, uznano, że kan. 1031 *bis* powinien znajdować się w części kodeksu poświęconej przeszkodom małżeńskim¹⁹. Dotychczas umiejscowiony był między normami regulującymi prawo wiernych do zawarcia małżeństwa a normami określającymi w sposób

¹⁶ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio I, 24-29.10.1966, „Communicationes” 32 (2000), nr 2, s. 212, 226.

¹⁷ *Sacra Romana Rota, Nullitatis matrimonii (Andrassy-Széchényi)*, c. Michael Lega, 02.06.1911, AAS 4 (1912), s. 115.

¹⁸ *Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1917-1933*, vol. 1, red. T.L. Bouscaren, Milwaukee: Bruce Publishing Co. 1934, s. 525.

¹⁹ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio II, 3-8.04.1967, „Communicationes” 32 (2000), nr 2, s. 230-231.

ogólnikowy sytuacji, w których proboszczowie mogą ważnie i godziwie asystować przy zawarciu małżeństwa. Po zmianie redakcyjnej kan. 1031 *bis* stał się kan. 1037. Postulat umiejscowienia przedmiotowej normy wśród przepisów dotyczących przeszkód małżeńskich został zrealizowany.

Tego samego dnia część konsultorów również opowiedziała się za zastąpieniem dotychczas obowiązującej w Kościele łacińskim definicji przeszkody publicznej definicją zapisaną w kan. 27 motu proprio Piusa XII *Crebrae allatae sunt*. Stanowiła ona: *Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum*²⁰. Propozycja ta wywołała ożywioną dyskusję. Drugi z konsultorów opowiedział się za pozostawieniem przepisu w takiej redakcji, jaka jest w KPK 1917. Jego zdaniem była ona krótsza i zawierała wszystko, co konieczne. Z opinią tą nie zgodził się sekretarz komisji. Uznał, że tekst kanonu nie jest jasny i będzie w przyszłości wymagał interpretacji ze strony komisji kodyfikacyjnej. Według pierwszego konsultora w normie brakowało określenia celów praktycznych, dla których ustawodawca dokonuje podziału przeszkód na publiczne i tajne. Sekretarz komisji, odpowiadając na te wątpliwości, stwierdził, że rozróżnienie przeszkód małżeńskich związane jest z dyspensowaniem od nich na forum zewnętrznym. W nawiązaniu do wypowiedzi pierwszego konsultora trzeci konsultor zaproponował, aby obok podziału przeszkód na publiczne i tajne (*publicum – occultum*) do ustawodawstwa wprowadzono podział przeszkód na znane i sekretne (*notum – secretum*). Jak wyjaśnił, publicznymi (*publicum*) przeszkodami są te, które mogą zostać udowodnione. Tajnymi (*occultum*) przeszkodami – te, których dowiedzenie nie jest możliwe. Znane (*notum*) przeszkody to takie, które faktycznie zostały rozgłoszone, czyli o których wiedza została rozpowszechniona. Sekretnymi (*secretum*) zaś przeszkodami są takie, które doszły do wiadomości bardzo niewielu osób i nie zachodzi jednocześnie niebezpieczeństwo ich rozpowszechnienia. Według trzeciego konsultora pojęcia *notum – secretum*, które należało dodać w normie definiującej przeszkody tajne i publiczne, dotyczyć miały zastosowania kanonu 1045 § 3²¹. Dziewiąty konsultor opowiedział się za pozosta-

²⁰ CA.

²¹ Kan. 1045 § 3: „In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudent omnes de quibus in can. 1044, § 1, sub eiusdem canonis clausulis, sed solum si casus natura sua vel tantum facto sit occultus et ne loci quidem Ordinarius adiri ad normam can. 1044 possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti; quoad confessarium servandum est praescriptum can. 1044”, *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sessio II, 3-8.04.1967, „Communicationes” 32 (2000), 2, s. 251.

wieniem kanonu bez zmian, ale po dokonaniu korekty w kanonie określającym prawa duchownych do dyspensowania od przeszkód w przypadku *omnia parata*, co nie spotkało się z przychylnością ze strony trzech innych członków komisji. Konsultor w przedmiotowym kanonie chciał wykreślić słowo *occultum*. Proponowana przez dziewiątego konsultora zmiana w prawie pozbawiłaby jednak spowiedników władzy dyspensowania. Drugi konsultor podkreślił, że spowiednicy, zgodnie z kan. 1045 § 3, mają mieć władzę dyspensowania od przeszkód tajnych *sensu stricto*. Relator komisji, zamykając dyskusję nad kan. 1037, stwierdził, że prace nad normą definiującą przeszkody publiczne i tajne można będzie wznowić po dokonaniu korekt kan. 1045²².

Do dyskusji nad kan. 1037 pośrednio wrócono dnia 13 listopada 1967 r., w trakcie prac redakcyjnych nad kan. 1055. Norma w nim zapisana miała regulować udzielanie przez ordynariuszy dyspens od przeszkód małżeńskich publicznych oraz znanych²³. Dziewiąty konsultor uważał, że tak zapisany przepis odpowiadałby argumentom przedstawionym w trakcie dyskusji z dnia 3 kwietnia 1967 r. nad kan. 1037. Drugi konsultor zauważył jednak, że użyte w kan. 1055 sformułowanie *super publicis vel notis* będzie sprzeczne z zaprobowanym przez komisję kan. 1037²⁴.

Dnia 9 listopada 1972 r. obradowano nad kan. 1135 § 1: *Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta*. Podczas dyskusji dwunasty konsultor zaznaczył, że zapisane w przywołanym przepisie wyrażenie *impedimentum publicum* należy interpretować – zgodnie z kan. 1037²⁵ – jako przeszkody, które mogą zostać udowodnione na forum zewnętrznym. Gdyby miało ono oznaczać przeszkody publicznie znane (*publice notum*), istnienie normy zapisanej w kan. 1135 § 1 nie miałoby sensu. Jak zauważono, obecnie przeszkody wieku, ślubów zakonnych, związku małżeńskiego nie są już przeszkodami publicznymi w tym drugim znaczeniu²⁶.

²² Tamże, s. 236.

²³ Schema can. 1055: „Dispensationes super publicis vel notis impedimentis Ordinario oratorum commissas, exsequitur Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi iam in aliam dioecesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contracturi sunt”.

²⁴ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio III, 13-17.11.1967, „Communicationes” (2000), nr 32/2, s. 255.

²⁵ Schema can. 1037: „Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum”.

²⁶ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio XVI, 6-10.11.1972, „Communicationes” 34 (2002), nr 2, s. 253.

W 1975 r. został zredagowany schemat kanonów regulujących sprawowanie sakramentów²⁷. W kan. 261 (KPK 1037) przywołanego dokumentu definicja ustawowa przeszkody publicznej powtórnie opisana została takimi samymi słowami, jak w kan. 1037 KPK 1917: *Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum*. Tym samym konsultorzy zrezygnowali z definicji zapisanej w kan. 27 CA. Na 172 głosy, w których konferencje episkopatów, dykasterie Kurii Rzymskiej oraz uniwersytety kościelne wyraziły swoje uwagi i sugestie co do nowego prawa sakramentalnego, tylko jedna uczelnia zasugerowała zmianę przedmiotowej definicji, ale postulat ten nie został uwzględniony w dalszych pracach kodyfikacyjnych²⁸.

W schematach kodeksu z 1980²⁹ i 1982³⁰ r. norma zawierająca definicję przeszkody publicznej i tajnej została zapisana dokładnie w ten sam sposób, jak w kan. 261 (1037) schematu z 1975 r. Różnica w redakcji kan. 1074 schematu z 1982 r. dotyczyła dodatkowego przecinka przed słowem *quod*. Ogłoszona w 1983 r. w kodeksie Kościoła łacińskiego definicja przeszkody publicznej nie różni się niczym od zapisu ze schematu z 1982 r.

3. PRZESZKODA PUBLICZNA W KAN. 1074 KPK 1983

Zgodnie z opinią podzielaną przez większość komentatorów Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. podział przeszkód na publiczne i tajne opiera się na możliwości ustalenia na forum zewnętrznym faktu istnienia przeszkody, a nie na faktycznym jej rozgłoszeniu³¹. Opinia ta jest jak najbardziej słuszna i nie mogła być inna, gdyż tak stanowi sam prawodawca w ustawowej

²⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Documenti Pontificii quo Disciplina Canonica de Sacramento Recognoscitur*, Citta del Vaticano 1975.

²⁸ *Coetus Studiorum de Iure Matrimoniali*, 21 februarii, „Communicationes” 9 (1977), nr 1, s. 135.

²⁹ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae recognitum (Patribus Commissionis reservatum)*, Citta del Vaticano 1980, can. 1027.

³⁰ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Codex Iuris Canonici Schema Novissimum iuxta Placita Patrum Commissionis Emendatum Atque Summo Pontifici Praesentatum*, Citta del Vaticano 1982, can. 1074.

³¹ J. FORNÉS, *Diriment Impediments in General*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 3/2, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodriguez-Ocaña, English language ed. E. Caparros, P. Lagges, Montreal–Chicago: Wilson & Lafleur 2004, s. 1152-1153.

definicji przeszkód zapisanej w kan. 1074 KPK 1983. Wielu autorów przyjmuje zatem, że publicznymi są te przeszkody, których istnienie można wykazać w procesie sądowym, posługując się wszystkimi dozwolonymi środkami dowodowymi³². Możliwość przeprowadzenia dowodu o istnieniu przeszkody powoduje, że wywołują one skutki prawne na forum zewnętrznym. Podejrzenie istnienia przeszkody lub opinia wielu osób o jej istnieniu – lecz niemożliwa do udowodnienia – nie pozwala uznać przeszkody za publiczną³³.

Poglądu, że przeszkodami publicznymi są tylko te, których istnienie można udowodnić na forum zewnętrznym sądowym, nie podzielał Salachas. Twierdził, że uznanie przeszkody za publiczną możliwe jest już wtedy, gdy można przedstawić dowód prawny (niekoniecznie sądowy) potwierdzający jej istnienie. Autor, komentując kan. 796 KKKW, odniósł się również do zmiany prawa, jaka nastąpiła w systemie prawa Kościołów wschodnich wraz z promulgacją kodeksu w 1990 r. przez Jana Pawła II. Zauważył, że wykreślenie z przepisu obowiązującego w Kościołach wschodnich, definiującego przeszkody publiczne i tajne zapisu, że przeszkodą publiczną jest przeszkoda mająca za przyczynę fakt publiczny, który to zapis wcześniej występował w kan. 27 CA, było zabiegiem celowym. Jak zauważył, zabieg ten wynikał z reguł logiki. Możliwość udowodnienia istnienia faktu, z którego wynika przeszkoda, jest tożsama z możliwością udowodnienia istnienia samej przeszkody³⁴.

Zdaniem autora niniejszego opracowania wykreślenie w 1975 r. przez członków papieskiej komisji przygotowującej reformę prawa małżeńskiego stwierdzenia, że przeszkoda publiczna jest *publico ex facto oritur*, mogło mieć jeszcze inne znaczenie. Być może konsultorzy w ten sposób chcieli uniknąć interpretowania kan. 1074 KPK poprzez odwołanie się do „starego prawa”, a w szczególności do opisanego w kan. 2197 CIC 1917 podziału

³² L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, 2nd ed., vol. 1, Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna 2011, s. 94; J.P. Beal, *Diriment Impediments in General*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. John P. Beal, James A. Coriden and Thomas J. Green, New York: Paulist Press International 2000, s. 1273; V. FAGIOLO, *De impedimentis dirimentibus in genere*, [w:] *Commento al Codice di Diritto Canonico. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. I, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 638.

³³ K. LÜDICKE, *Komentarz do kanonu 1074*, [w:] *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, vol. 5, red. K. Lüdicke, Essen: Wingen Verlag 2021, c. 1074/2 (Dezember 2013).

³⁴ D. SALACHAS, *De matrimonio*, [w:] *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. II, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 665.

przestępstw na publiczne, notoryczne i tajne. Dzięki temu zabiegowi redakcyjnemu kierowali oni uwagę na możliwość udowodnienia przeszkody na forum zewnętrznym jako konieczny i jedyny warunek, który musi zostać spełniony, aby można było przeszkodę uznać za publiczną. Rozgłoszenie faktu, z którego wynikała przeszkoda, o tyle miałyby mieć znaczenie przy kwalifikowaniu przeszkód jako publiczne czy tajne, o ile wiązałyby się to z możliwością udowodnienia przeszkody na forum zewnętrznym. Należy zauważyć również, że odchodząc od definicji przeszkody publicznej zapisanej w kan. 27 CA, zrezygnowano z uznania za publiczne przeszkód, których istnienie można udowodnić na forum zewnętrznym w inny sposób (*alio modo probari*). Tym samym wydaje się, że do uznania przeszkody za publiczną nie wystarczy przedstawienie jakiegokolwiek dowodu (w znaczeniu potocznym) bądź też dowodu niepełnego (w rozumieniu prawnym).

Chiappetta jako przykład przeszkody publicznej podawał przeszkodę pokrewieństwa, która jest ustalana na podstawie publicznych rejestrów. Bez znaczenia jego zdaniem było to, czy ktokolwiek o niej wie³⁵. W podobny sposób wypowiadał się Lüdicke³⁶. Analizując przytoczoną opinię, można pokusić się o stwierdzenie, że w przywołanych okolicznościach przeszkoda pokrewieństwa jest publiczna, ponieważ dowód z dokumentu publicznego potwierdzający jej istnienie jest dowodem pełnym do czasu, aż przedstawione zostaną inne dowody, podważające wartość dowodową dokumentu (kan. 1540 § 2, 1541 KPK 1983).

Należy zauważyć, że za czasów obowiązywania KPK 1917 przeszkody, które miały swoje źródło w publicznym wydarzeniu, były nazywane przeszkodami publicznymi ze swej natury. W przystępny sposób różnicę między nimi i przeszkodami publicznymi wyjaśnił Beal. Jak zauważył: to, że opierają się one na fakcie publicznym w znaczeniu potocznym (np. wiek, święcenia, wcześniejszy węzeł małżeński), skutkuje tym, iż często mogą zostać udowodnione na podstawie publicznego dokumentu, mającego pełną wartość dowodową. Zdaniem przywołanego autora rzeczywistość jednak pokazuje, że udowodnienie tego typu zdarzeń prawnych może być utrudnione lub wręcz niemożliwe. Na dowód tego przytoczył tajne (*clandestine*) święcenia udzielane w dawnej Czechosłowacji, których obecnie nie sposób czasami udowodnić. Beal, podsumowując swój wywód, stwierdził, że publiczny lub tajny charakter

³⁵ L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, s. 94.

³⁶ LÜDICKE, *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, can. 1074/2 (Dezember 2013).

przeszkody mniej zależy od natury faktu, z którego się ona wywodzi, a bardziej od okoliczności, w których ów fakt zaistniał³⁷. Biorąc pod uwagę argumentację Beala, nieuzasadnione wydaje się twierdzenie, że jakaś przeszkoda (np. pokrewieństwa) jest przeszkodą publiczną tylko dlatego, że kiedyś była w kanonistyce określana terminem przeszkody publicznej ze swej natury. Przeszkoda tajna ze swej natury jest publiczna tylko wtedy, gdy fakt, na którym się opiera, może zostać udowodniony procesowo.

Chociaż Chiappetta za częścią kanonistów uważał, że pojęcie *impedimentum publicum* zapisane w kan. 1074 KPK 1983 należy interpretować odmiennie niż to samo pojęcie zapisane w innych normach kodeksu, w tym w kan. 1079 § 3 i 1158 KPK 1983 – czemu zostanie poświęcona kolejna część pracy – słusznie zauważył, że w kan. 1074 KPK 1983 mowa jest o przeszkodzie publicznej, a nie przeszkodzie notorycznej. Uzasadniał to tym, że kryterium podziału przeszkód dokonanego przez ustawodawcę w kan. 1074 KPK 1983 nie jest rzeczywiste ich rozgłoszenie lub notoryczność, lecz możliwość udowodnienia istnienia przeszkód na forum zewnętrznym. Stąd, jak trafnie stwierdził kanonista, przeszkoda publiczna może w przyszłości stać się przeszkodą tajną i odwrotnie³⁸. Sytuacja taka może mieć miejsce na przykład wtedy, kiedy wszyscy potencjalni świadkowie, mogący na forum zewnętrznym potwierdzić istnienie przeszkody, umrą, zanim ich zeznania zostaną zarejestrowane. Jeśli chodzi o przekształcenie się przeszkody tajnej w publiczną, zdarzenie takie może mieć miejsce na przykład wtedy, gdy zgłosi się świadek dotychczas uważany za zaginionego³⁹ albo opracowana zostanie nowa metoda śledcza (np. pozwalająca stwierdzić nienaturalną śmierć współmałżonka), dzięki której zaistnieje możliwość stwierdzenia zdarzenia prawnego po upływie dłuższego czasu⁴⁰.

Pogląd opowiadający się za możliwością zmiany charakteru przeszkód znajduje potwierdzenie w dyscyplinie Kościoła. Analiza systemu prawa kanonicznego dowodzi jednoznacznie, że taka sytuacja faktycznie może mieć miejsce (KPK 1983, kan. 1082; KKKW, kan. 799; KPK 1917, kan. 1047). W normach regulujących zapisanie faktu udzielenia dyspensy na forum wewnętrznym niesakramentalnym ustawodawca stwierdził, że jeśli czego innego nie postanawia reskrypt Penitencjarii, dyspensa od przeszkody tajnej udzielona w zakresie wewnętrznym niesakramentalnym powinna być wpisana do księgi przechowywanej w tajnym

³⁷ BEAL, *Diriment Impediments in General*, s. 1273.

³⁸ L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, s. 94, 108.

³⁹ Przeważnie zeznania świadka nie mają charakteru pełnego dowodu.

⁴⁰ LÜDICKE, *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, can. 1074/3 (Dezember 2013).

archiwum kurii i nie jest potrzebna inna dyspensa w zakresie zewnętrznym, gdy przeszkoda tajna stanie się później publiczną.

Chiappetta twierdził, że każda przeszkoda notoryczna jest *per se* przeszkodą publiczną na tyle, na ile notoryczność pozwala udowodnić jej istnienie na drodze prawnej. Jego zdaniem przeszkoda publiczna nie musi być przeszkodą notoryczną. Taki przypadek może mieć miejsce na przykład wtedy, gdy o przeszkodzie wie kilka osób (dwie lub trzy) godnych wiary i na podstawie ich zeznań można udowodnić istnienie przeszkody⁴¹. W tym miejscu warto odnotować, że autor ów zdawał się interpretować termin „notoryczność” inaczej niż komentatorzy kan. 2197 KPK 1917. Ustawodawca w przywołanym przepisie, biorąc pod uwagę czynnik rozgłosu przestępstwa⁴², zdefiniował, że oprócz przestępstw publicznych i tajnych istnieją przestępstwa notoryczne (*notorium notorietate iuris vel facti*) i tajne (*occultum formaliter vel materialiter*). Notorycznymi były przestępstwa tak oczywiste, że w żaden sposób nie można było ich ukryć lub usprawiedliwić. Zgodnie z kan. 1747 n. 1 KPK 1917 przestępstwa notoryczne nie wymagały dowodu w sądzie. Jeśli zostały stwierdzone wyrokiem sądowym, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej, albo gdy winny z zachowaniem normy zapisanej w kan. 1750 KPK 1917 przyznał się przed sądem do ich popełnienia, były określane jako prawnie notoryczne. O przestępstwach faktycznie notorycznych mowa była natomiast wtedy, gdy czyn przestępczy był tak publiczny, iż żadnym wykrętem nie można było go ukryć, a poczytalność sprawcy była tak pewna, że w żaden legalny sposób nie można było jej wykluczyć⁴³.

Mimo że wśród kanonistów panowała zgoda co do opinii, że przeszkodą publiczną jest tylko taka, którą można udowodnić na forum zewnętrznym, to jednak pojawiali się tacy autorzy, którzy możliwość udowodnienia przeszkody na forum zewnętrznym rozumieli znacznie szerzej niż tylko możliwość przeprowadzenia dowodu w trakcie procesu sądowego lub administracyjnego. Do nich należał chociażby Żurowski. Odwołując się do Gasparriego, twierdził, że przeszkoda tajna obejmuje oprócz przypadków, których nie można udowodnić za pomocą środków opisanych w kan. 1747-1836 KPK 1917, również te przypadki, kiedy nie istnieje możliwość praktycznego udowodnienia faktu istnienia przeszkody. W ten sposób zakres przeszkody publicznej z kan. 1074

⁴¹ L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, s. 94.

⁴² Woywod mówił o „czynniku rozgłosu” (WOYWOD, *A Practical Commentary on The New Canon Law*, s. 671-672). Zdarzali się autorzy, którzy przy tym podziale zwracali uwagę na „kryterium możliwości udowodnienia”.

⁴³ Zob. T. JAKUBIAK, *Przeszkody małżeńskie tajne i publiczne*, s. 31-33.

KPK 1983 rozszerzony był, zdaniem Żurowskiego, o przypadki, których wprawdzie nie można udowodnić procesowo, można jednak wykazać ich istnienie praktycznie. Według kanonisty pogląd ten potwierdzać miała praktyka Penitencjarii Apostolskiej przy udzielaniu dyspens od przeszkód małżeńskich oraz możliwość zmiany natury przeszkody z tajnej na publiczną.

Przyjmując taką wykładnię za właściwą, do przeszkód tajnych autor zaliczył również przeszkody materialnie publiczne (*publicum materialiter*) i zarazem formalnie tajne (*occultum formaliter*)⁴⁴. Z kontekstu wypowiedzi Żurowskiego można wywnioskować, że posługiwał się on terminologią zaczerpniętą z kan. 2197 KPK 1917, jednakże nie w kodeksowym jej znaczeniu⁴⁵. Zgodnie z normą zapisaną w przywołanym kanonie do przestępstw publicznych zaliczano przestępstwa powszechnie znane, czyli rozgłoszone albo popełnione w takich okolicznościach, że rozumnie można przypuszczać, że wnet zostaną rozgłoszone. Każde przestępstwo, które nie było publiczne, zostało określone terminem przestępstwa tajnego. Przestępstwo *occultum materialiter* zachodziło wtedy, kiedy fakt popełnienia czynu przestępczego był nieznan, *occultum formaliter* – gdy fakt popełnienia czynu przestępczego był znany publicznie, ale nie można tego przestępstwa przypisać sprawcy (nie jest znana przypisywalność).

Biorąc pod uwagę, że przestępstwem tajnym mogły być przestępstwa, które nie zostały rozgłoszone i nie ma obawy, że zostaną z łatwością rozgłoszone, termin *occultum* z kan. 2197 n. 4 KPK 1917 nie pokrywał się z terminem *occultum* zapisanym w kan. 1037 KPK 1917 i tym samym w kan. 1074 KPK 1983⁴⁶. Fakt rozgłoszenia istnienia przeszkody nie musi być bowiem tożsamy z możliwością udowodnienia jej w sądzie, co podkreślił Wernz. Autor zauważył, że do pojęcia przeszkody publicznej nie należy jako taka wiedza (*notitia*) o niej, to jest rozpowszechnienie (*divulgatio*) wiedzy o niej, lecz możliwość przeprowadzenia dowodu o jej istnieniu⁴⁷.

Kończąc wywód poświęcony poglądom Żurowskiego, warto przytoczyć, że opisanemu przez niego pojęciu przeszkody tajnej z kan. 1074 KPK 1983

⁴⁴ M. ŻUROWSKI, *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice: Księgarnia Świętego Jacka 1987, s. 123-124.

⁴⁵ Według Żurawskiego przeszkoda materialnie publiczna, ale formalnie tajna to taka, gdzie sam fakt materialny jest znany i można go udowodnić. Praktycznie jednak nie da się wykazać, że stanowi on przeszkodę, bo sprawca jest nieznan.

⁴⁶ F. BĄCZKOWICZ, J. BARON, W. STAWINOĞA, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, Opole: Wydawnictwo Diecezjalne Świętego Krzyża 1958, s. 23.

⁴⁷ F. XAV. WERNZ, P. VIDAL, *Ius Canonicum*, t. V. *Ius Matrimoniale*, Romae: Apud Aedes Universitatis Gregorianae 1946, s. 178.

najczęściej odpowiadać miały przeszkody: występku, niemocy płciowej i nieprawego pokrewieństwa, czyli – posługując się terminologią przedkodeksową – przeszkody tajne ze swej natury⁴⁸. Żurowski w swoich poglądach na temat określenia znaczenia pojęcia przeszkody publicznej nie był konsekwentny, co pokazuje jego interpretacja kan. 1158 KPK 1983. W tym przypadku zapisany w przywołanym kanonie termin interpretował tak samo, jak większość kanonistów dokonujących analizy kan. 1074 KPK 1983⁴⁹.

Rzadką wśród kanonistów opinię na temat przeszkód publicznych prezentował Pawluk. Niestety, chociaż wychodził od stwierdzenia, że przeszkodą publiczną jest ta, którą można udowodnić w zakresie zewnętrznym, to komentując kan. 1074 KPK 1983, sformułował dość niejasny wywód. Analizę przedmiotowej normy rozpoczął od przypomnienia przedkodeksowego podziału przeszkód na publiczne i tajne ze swej natury. Jak pisał, publicznymi ze swej natury są te, które rodzą się z faktu publicznego albo z okoliczności znanych ogółowi. W ten sposób charakter publiczny przeszkody autor zdawał się wiązać z rozgłoszeniem faktu, na którym się ona opierała. Następnie kanonista postawił tezę, że przeszkoda z natury swojej publiczna może uchodzić za *casus occultus*, jeśli z jakiegoś powodu nie można byłoby jej udowodnić w zakresie zewnętrznym⁵⁰. W ten sposób odwrócił istniejący porządek prawny, wiążąc przypadki tajne i publiczne przeszkody z kryterium możliwości przeprowadzenia dowodu, a nie kryterium rozgłoszenia. Do tej koncepcji odwoływał się Góralski⁵¹.

4. ZNACZENIE TERMINU „PRZESZKODA PUBLICZNA” W POZOSTAŁYCH NORMACH KPK 1983

Wielu autorów piszących po promulgacji KPK 1983 sądziło, że niektóre normy przywołanego kodeksu, w których pojawia się termin przeszkody publicznej, należy interpretować w odmienny sposób, niż wskazywałby na to kan. 1074 KPK 1983. Do nich należał wcześniej wymieniony Chiappetta. Twierdził, że termin „tajna przeszkoda” z normy, w której ustawodawca przyznał spowiedni-

⁴⁸ ŻUROWSKI, *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 124.

⁴⁹ Tamże, s. 426.

⁵⁰ T. PAWLUK, *Prawo małżeńskie według kodeksu Jana Pawła II*, t. 3. *Prawo małżeńskie*, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1996, s. 114.

⁵¹ W. GÓRALSKI, *Kościelne prawo małżeńskie*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2006, s. 96, 354.

kom (w przypadku niebezpieczeństwa śmierci) władzę udzielania dyspens od tajnych przeszkód małżeńskich, ma odmienne znaczenie niż w kan. 1074 KPK 1983. Jego zdaniem sformułowanie to w kan. 1079 § 3 KPK 1983 oznacza nie tylko przeszkodę tajną „prawnie”, której istnienia nie można udowodnić procesowo, ale również tajną faktycznie, to jest taką, która jest nierozgłoszona, choć prawnie możliwa do udowodnienia⁵². Autor odmiennie interpretował również termin *impedimentum publicum* z kan. 1158 KPK 1983. Twierdził, że podobnie jak w kan. 1079 § 3 KPK 1983 opisuje on przeszkodę, którą można udowodnić na forum zewnętrznym (co pokrywa się z definicją ustawową z kan. 1074 KPK 1983 i kan. 791 KKKW), jak również taką, która została rozgłoszona (praktycznie publicznie – *virtualmente pubblico*)⁵³. Warto w tym miejscu wspomnieć, że Chiappetta podobnie rozumiał termin publiczny i tajny, analizując kan. 1159 KPK 1983⁵⁴. Zbieżnie do Chiappetty wypowiadał się Salachas, interpretując analogiczne normy z kan. 791, 796 § 2, 845 KKKW⁵⁵.

Brak konsekwencji ze strony autorów w interpretacji terminu „przeszkoda tajna” z kan. 1074 i 1079 § 3 KPK 1983 (i analogicznych z KKKW) wydaje się mieć uzasadnienie w praktyce Kurii Rzymskiej. Przed wejściem w życie norm kodeksu Pio-Benedyktyńskiego, ale i po ich promulgacji, Penitencjaria Apostolska przy udzielaniu dyspens od przeszkód tajnych koncentrowała uwagę na możliwości ich rozgłoszenia. Według dykasterii tajnego charakteru przeszkód nie zmieniał fakt, że oprócz spowiednika i stron o ich istnieniu wiedziało kilka osób (5-6 osób w miasteczku, 7-8 w mieście⁵⁶). Warunkiem uznania przeszkody za tajną (a dokładnie mówiąc, posługując się terminologią przedkodeksową – za *simpliciter occultum*) było to, że ci, którzy o jej istnieniu wiedzieli, powinni być na tyle dyskretni, by nie upublicznić przeszkody⁵⁷.

Salachas argumentów za taką interpretacją kan. 796 § 2 KKKW dopatrywał się w możliwości zmiany charakteru dyspensowanej przeszkody tajnej na prze-

⁵² „[...] quale ad esempio il 1079, § 3, il termine ‘occulto’ abbia un senso più ampio, quello cioè di occulto non solo ‘di diritto’ (giuridicamente non dimostrabile), ma anche ‘di fatto’, ossia non divulgato, pur se giuridicamente dimostrabile in foro esterno”.

⁵³ L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, s. 398.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ SALACHAS, *De matrimonio*, s. 670, 729.

⁵⁶ Gasparri przytoczył sytuację, w której Penitencjaria udzieliła dyspensy od przeszkody małżeńskiej, mimo że o jej istnieniu wiedziało 7 lub 8 osób w mieście liczącym 9 tysięcy mieszkańców; GASPARRI, *Tractatus canonicus de matrimonio*, n. 260, s. 164.

⁵⁷ WOYWOD, *A Practical Commentary on The New Canon Law*, s. 671-672; BISKUPSKI, *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, s. 107; GASPARRI, *Tractatus canonicus de matrimonio*, n. 260, s. 164; WERNZ, VIDAL, *Ius Canonicum*, s. 180.

szkodę publiczną. Ponadto według niego za zawężoną interpretacją terminu *impedimentum occultum* przemawia norma zapisana w kan. 797 KKKW, dotycząca władzy spowiednika dyspensowania w przypadku *omnia parata* od przypadków tajnych przeszkody. Zdaniem autora *casus occultus* zachodzi wtedy, gdy przeszkoda jest tajna w rozumieniu kan. 791 KKKW oraz gdy jest po prostu ukryta faktycznie (*ma anche quando è semplicemente occulto di fatto*)⁵⁸.

Polemizując z poglądem Chiappetty i Salachasa, trzeba zauważyć za Petrovitsem, że ustawodawca w kan. 1037 KPK 1917 i 1074 KPK 1983 celowo użył słowa *censetur* (uważa się) zamiast słowa *est* (jest), aby zawęzić zakres pojęcia przeszkody publicznej wyłącznie do tych przeszkód, które mogą być udowodnione na forum zewnętrznym⁵⁹. Z praktyki Penitencjarii Apostolskiej sprzed 1983 r. nie wynika wcale, że spowiednicy za obowiązywania KPK 1983 mogą inaczej interpretować kan. 1079 § 3 KPK 1983, niż na to zezwala ustawowa definicja pojęcia przeszkody publicznej i tajnej z kan. 1074 KPK 1983. Wcześniej obowiązujące prawo na to zezwalało. W kan. 1044 KPK 1917 ustawodawca nie precyzował bowiem, od jakiego typu przeszkód (czy tylko od tajnych, czy także od publicznych) spowiednik w niebezpieczeństwie śmierci mógł udzielić dyspensy. Stąd na zasadzie analogii i odwołując się do interpretacji normy zapisanej w kan. 1047 KPK 1917, część autorów, określając zakres władzy spowiednika, powoływała się przy analizie kan. 1044 KPK 1917 na praktykę Penitencjarii Apostolskiej (kan. 20 KPK 1917).

Należy także zauważyć, że w czasie drugiej sesji Papieskiej Komisji Kodyfikacyjnej w przedmiotowej normie planowano nadać spowiednikom uprawnienie udzielania dyspens od przypadków tajnych (*tum confessarius, si agatur de casu occulto, prò foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum*)⁶⁰. Odstąpienie od tego pomysłu i zastąpienie *casus occultus* terminem *ipeditum occultum* sugerowałoby, że wolą ustawodawcy było interpretowanie kan. 1079 KPK 1983 w duchu normy zapisanej w kan. 1074 KPK 1983. Za taką interpretacją kan. 1079 KPK 1983 przemawiałoby również wyrażenie opinii przez konsultorów w czasie trzeciej sesji prac komisji kodyfikacyjnej, że przyznanie ordynariuszom prawa udzielania dyspens od prze-

⁵⁸ SALACHAS, *De matrimonio*, s. 670-671.

⁵⁹ J.Ch. PETROVITS, *New Church Law on Matrimony*, Philadelphia: John Joseph McVey 1919, s. 73-74, 98.

⁶⁰ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio II, 3-8. 04.1967, „Communicationes” 32 (2000), nr 2, s. 251.

szkód publicznych bądź notorycznych (*super publicis vel notis*) w kan. 1055 stałoby w sprzeczności z zaaprobowanym przez komisję kan. 1037⁶¹.

Co się tyczy analizy kan. 1158 KPK 1983, opinię, że normę w nim zawartą należy interpretować bez odwołania się do kan. 1074 KPK 1983, Chiappetta wywodził z decyzji komisji kodyfikacyjnej z 1 lutego 1978 r.⁶² Jak zauważył kanonista, tego dnia konsultorzy, obradując nad kan. 354 (1135 KPK)⁶³, nie zgodzili się na zastąpienie słowa *publicum* z § 1 sformułowaniem zapisanym w § 2 *pròbari potest*, występującym również w kan. 1074 KPK 1983⁶⁴.

Polemizując z tym poglądem, należy odnotować, że w protokole z obrad komisji nie ma wzmianki o przyczynie takiego postępowania. Ponadto trudno sobie wyobrazić, aby zgodnie z wolą ustawodawcy § 1 miał dotyczyć przeszkód publicznych w znaczeniu prawnym i faktycznym, § 2 zaś regulował odnowienie zgody małżeńskiej przy uważnieniu nieważnie zawartego małżeństwa z powodu istnienia przeszkody tajnej w znaczeniu prawnym. Nie bez znaczenia jest również, że kiedy ta sama komisja obradowała dnia 9 listopada 1972 r. nad kan. 1135 § 1 (*Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta*), wtedy to dwunasty konsultor zaznaczył, że wyrażenie *impedimentum publicum* zapisane w przywołanym przepisie należy interpretować zgodnie z kan. 1037⁶⁵. Stwierdzono, że gdyby miało ono oznaczać przeszkody publicznie znane (*publice notum*), istnienie normy zapisanej w kan. 1135 § 1 nie miałoby sensu⁶⁶.

Argumentów przeciwnych opinii, że sformułowanie „przeszkoda publiczna” w przepisach zapisanych w KPK 1983 ma różne znaczenie, dostarcza również analiza jurysprudencji Stolicy Apostolskiej sprzed promulgowania Kodeksu

⁶¹ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio III, 13-17.11.1967, „Communicationes” 32 (2000), nr 2, s. 255.

⁶² L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, s. 399.

⁶³ Can. 354 (1135 KPK): „§ 1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma canonica, salvo praescripto can. 319 § 3.
§ 2. Si impedimentum probari nequeat, satis est ut consensus renovetur privatim et secreto: et quidem a parte impedimenti conscia, dummodo altera in consensu praestito perseveret, aut ab utraque parte, si impedimentum sit utriusque parti notum”.

⁶⁴ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio V, 30.01-2.03.1978, „Communicationes” 10 (1978), nr 1, s. 122.

⁶⁵ Schema can. 1037: *Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum*.

⁶⁶ *Ex Actis Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, Sesio XVI, 6-10.11.1972, „Communicationes” 34 (2002), nr 2, s. 253.

prawa kanonicznego w 1917 r. Wtedy to dykasterie Kurii Rzymskiej możliwość uważnienia małżeństwa przez ponowienie zgody w formie prywatnej i tajnej uzależniały od tego, czy nieważność spowodowana była istnieniem przeszkody publicznej lub tajnej w znaczeniu prawnym⁶⁷. Miała ona wpływ na interpretację kan. 1135 KPK 1917, zawierającego normę analogiczną do normy zapisanej w kan. 1158 KPK 1983. Uczeni interpretujący kodeks Pio-Benedyktyński wskazywali, że uważnienie prywatne i tajne nieważnego małżeństwa było możliwe wtedy, gdy istnienia przeszkody powodującej nieważność małżeństwa nie można było udowodnić na forum zewnętrznym. Ponieważ w swoich opisach przeszkód autorzy ci odwoływali się do podziału na przeszkody z natury swojej tajne i publiczne, odniesienie do publicznej znajomości faktu przeszkody było potrzebne do tego, aby wykazać publiczny lub tajny charakter przeszkody w znaczeniu prawnym⁶⁸.

Pogląd Chiappetty na temat niejednakowego znaczenia wyrażenia *impedimentum occultum* w zależności od tego, w którym miejscu kodeksu z 1983 r. zostało zapisane, częściowo podzielał Forénes. Według wymienionego autora termin ten w kan. 1082 i 1079 § 3⁶⁹ KPK 1983 oznaczał tajność w zwyczajnym znaczeniu, czyli w takim, kiedy fakt istnienia przeszkody nie został ogłoszony i nie zachodzi ryzyko, że tak się może stać. Jak zauważył ów kanonista, w takiej interpretacji różnica pomiędzy *impedimentum publicum* i *casus publicum* z kan. 1080 KPK 1983 zostaje zatarta. Jeśli chodzi o konwalidację małżeństwa nieważnie zawartego z powodu przeszkody tajnej, Forénes twierdził, że normę zapisaną w kan. 1158 KPK 1983 należy interpretować zgodnie z technicznym znaczeniem terminów „publiczny” i „tajny” zapisanych w kan. 1074 KPK 1983⁷⁰. Poglądy

⁶⁷ Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Andrassy-Széchényi)*, c. Michael Lega, 02.06.1911, AAS 4 (1912), s. 115; Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Pic-Garreaud)*, c. Ioannes Prior, 21.05.1915, AAS 8 (1916), s. 51; Sacra Romana Rota, *Nullitatis matrimonii (Pic-Garreaud)*, c. Guilelmus Sebastianelli, 26.04.1916, AAS 9 (1917-I), s. 144-150; Sacra Congregatio Sancti Concilii, *Mohiloven. seu Tiraspolen.*, 09.07.1881, 10.09.1881, [w:] GAS-PARRI, *Codicis Iuris Canonici Fontes*, n. 4253, s. 640.

⁶⁸ WERNZ, VIDAL, *Ius Canonicum*, s. 858 (przywołane fragmenty tłumaczył Robert Sochań); H. JONE, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. 2. Padeborn: Officina Libraria F. Schöningh 1954, s. 374 (przywołane fragmenty tłumaczył Robert Sochań).

⁶⁹ Zdaniem autora za taką interpretacją przemawiać miał wczesny projekt kanonu, według którego konsultorzy chcieli zasugerować ustawodawcy, by ten udzielił spowiednikom prawa dyspensowania w przypadkach tajnych, a nie od przeszkód tajnych – „Communicationes” 1977, nr 9, s. 348, 350. Na uwagę zasługuje fakt, że z wypowiedzi członków komisji kodyfikacyjnej wynikało, że *impedimentum publicum* celowo pozostawione w normie należało interpretować zgodnie z jego kodeksową definicją.

⁷⁰ FORNÉS, *Diriment Impediments in General*, s. 1152-1153, 1164, 1599-1600.

Forénesa pokrywały się z przedkodeksową praktyką Penitencjarii Apostolskiej, o której była już mowa wcześniej.

Za interpretacją kan. 1158 KPK 1983 zgodnie z ustawową definicją przeszkody publicznej zapisaną w kan. 1074 KPK 1983 i technicznym jej znaczeniem opowiadali się również Góralski i Pawluk. Autorzy ci jednak nie byli do końca konsekwentni. Analizując kan. 1074 KPK 1983, stwierdzili, że mowa jest w nim o przeszkodach publicznych i tajnych ze swojej natury. Rozważając kwestię konwalidacji małżeństwa, uznali dla odmiany, że przeszkodą publiczną jest przeszkoda, którą można udowodnić na forum zewnętrznym. Pisząc o władzy spowiednika przyznanej w kan. 1079 § 3 KPK 1983, za przeszkodę tajną uznawali przeszkody z natury swojej publiczne, ale faktycznie tajne⁷¹.

Część kanonistów była przeciwnego zdania. Za jednakową interpretacją wszystkich norm kodeksu papieża Jana Pawła II, w których było odniesienie do przeszkód tajnych i publicznych, w duchu definicji ustawowej zapisanej w kan. 1074 KPK 1983 opowiadali się między innymi Lüdicke⁷², Fagiolo⁷³, Pompedda⁷⁴ oraz Beal. Ostatni z wymienionych w komentarzu do kan. 1079 KPK 1983 zauważył jednak, że choć istnieją wątpliwości co do tego, jak należy interpretować *impedimentum occultum* w nim zapisane – czy jako przeszkody tajne w sensie ścisłym (w znaczeniu kan. 1074 KPK 1983), czy też w znaczeniu potocznym (jak *casus occultum*) – to jednak należy przychylić się do pierwszego znaczenia. Uzasadnieniem tej opinii było to, że kan. 1079 KPK 1983 należy interpretować ściśle, na co wskazuje ustawodawca w kan. 92 KPK 1983⁷⁵.

⁷¹ GÓRALSKI, *Kościelne prawo małżeńskie*, s. 96, 354; PAWLUK, *Prawo małżeńskie według kodeksu Jana Pawła II*, s. 114, 122, 229; W. GÓRALSKI, *Przeszkody zrywające*, [w:] *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 3. 2, red. W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, J. Krzywda, P. Majer, B. Zubert, Poznań 2011, s. 278.

⁷² LÜDICKE, *Komentarz do kanonu 1074, 1079, 1158*, [w:] *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, vol. 5, red. K. Lüdicke, Essen: Wingen Verlag 2021, can. 1074/2 (Dezember 2013); 1079/6 (Dezember 2013); 1158/1.

⁷³ FAGIOLO, *De impedimentis dirimentibus in genere*, s. 641 – pisząc o dyspensowaniu przez spowiednika na podstawie kan. 1079 § 3 KPK 1983 od przeszkód tajnych, autor zauważył, że nie tylko nie można ich udowodnić, ale też zakłada się, że w przyszłości również nie będzie można ich udowodnić.

⁷⁴ M.F. POMPEDDA, *De convalidatione simpliciter*, [w:] *Commento al Codice di Diritto Canonico. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. I, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 684.

⁷⁵ BEAL, *Diriment Impediments in General*, s. 1279-1280; J.P. BEAL, *The Convalidation of Marriage*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden and T.J. Green, New York: Paulist Press International 2000, s. 1378-1292.

WNIOSKI

Kanoniści, interpretując normy prawa kościelnego, pomni na zapis kan. 6 § 2 KPK 1983 oraz kan. 20 KPK 1983, często sięgają do wykładni wcześniej obowiązującego prawa. Czynią to tym chętniej, gdy przepisy „starego prawa” zostały sformułowane w podobny sposób co przepisy ogłoszone w obecnie obowiązujących tekstach prawnych. Przeważnie praktyka ta dostarcza słusznych wskazówek interpretacyjnych, pozwalających rozwikłać niejasności. Jak wykazano w niniejszym artykule, nie sprawdziła się ona jednak w przypadku analizy norm KPK 1983, w których ustawodawca odwołał się do podziału przeszkód małżeńskich na tajne i publiczne. Nie zawsze bowiem można z tego narzędzia interpretacyjnego korzystać bezwarunkowo.

Na to niebezpieczeństwo w 1948 r. zwracał uwagę Woywod. Wskazywał, że przy lekturze późniejszych opracowań kan. 1037 KPK 1917 trzeba zachować ostrożność, gdyż w niektórych analizach przedmiotowego kanonu można spotkać się z próbami zharmonizowania pokodeksowej koncepcji podziału przeszkód na tajne i publiczne z opiniami kanonistów sformułowanymi przed promulgacją kodeksu⁷⁶. Niestety, jego głos nie wybrzmiał dostatecznie głośno i tak jak po 1917 r., tak samo po 1983 i 1990 r. kanoniści nadal usiłowali zharmonizować prawo przedkodeksowe z prawem współczesnym. W ich tekstach wciąż można dostrzec nawiązanie do podziału przeszkód małżeńskich znanego przed rokiem 1983, a czasami nawet przed 1917. Działanie to doprowadziło do tego, że choć w kan. 1074 KPK 1983 zapisana została ustawowa definicja przeszkody małżeńskiej tajnej i publicznej, to jednak nadal część autorów w odmienny sposób interpretuje przywołane przeszkody, gdy chodzi o konwalidację małżeństwa oraz udzielanie dyspens od przeszkód.

Przy analizie norm trzeba uwzględnić, że prawodawca, ogłaszając prawo, celowo może je zmienić, wymagając zaprzestania dotychczasowych praktyk prawnych. Ich znajomość jest o tyle istotna, że pozwala uchwycić zmianę prawa. Nie powinna jednak prowadzić do bezwarunkowych prób pogodzenia tego, co stare, z nowym.

Zaprezentowana w artykule literalna analiza tekstów prawnych, wsparta analizą protokołów komisji kodyfikacyjnej (ukazującą *ratio legis*) oraz systemu prawa kościelnego, skłania do sformułowania wniosku, że wszystkie normy Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. zawierające odniesienie do podziału przeszkód małżeńskich na tajne i publiczne należy interpretować

⁷⁶ S. WOYWOD, *A Practical Commentary on The New Canon Law*, s. 671.

w zgodzie z normą zapisaną w kan. 1074 KPK 1983. Tym samym za każdym razem, gdy mowa w nich jest o przeszkodach publicznych, nie jest istotne ich rozgłoszenie (upowszechnienie), ale możliwość ich udowodnienia na forum zewnętrznym. Wniosek ten znajduje poparcie wśród części komentatorów kan. 1037 KPK 1917 i kan. 1074 KPK 1983.

Pewne wątpliwości przy analizie przedmiotowej normy może budzić rezygnacja członków papieskiej komisji do prac nad prawem małżeńskim z wyrazu *legitime*, który figurował w październiku 1966 r. w projekcie normy zapisanej w obecnie obowiązującym kan. 1074 KPK 1983. Zgodnie z projektem prawa za przeszkodę publiczną miała być uznana ta, którą można udowodnić na forum zewnętrznym w sposób legalny (*legitime*). W ciągu dalszych prac redakcyjnych wykreślono z przepisu *legitime*, bez podania przyczyny. Powodów takiej decyzji zespołu redakcyjnego może być kilka.

Po pierwsze, członkowie komisji mogli chcieć wskazać, że przeszkodami publicznymi są te, które są znane, czyli takie, które zostały rozgłoszone. Taka interpretacja jest jednak wątpliwa, gdyż w 1975 r. w trakcie prac nad przedmiotową normą zrezygnowano ze stwierdzenia, że przeszkody publiczne „powstają z faktu publicznego” (*publico ex facto oritur*), co zdaniem autora mogło mieć na celu zerwanie z interpretacjami obecnie obowiązującego prawa poprzez odwołanie się do „starego”, zawierającego terminologię obcą współczesnemu systemowi prawa kanonicznego. Ponadto jest ona również sprzeczna z jurysprudencją trybunałów Stolicy Apostolskiej i opinią większości kanonistów.

Po drugie, celem tego zabiegu mogła być rezygnacja ze zbędnych słów w definicji ustawowej. Konsultorzy uznali, że dowodzenie na forum zewnętrznym zawsze musi dokonywać się zgodnie z przepisami prawa kanonicznego, by przeszkoda publiczna mogła wywołać określony skutek prawny. Za taką interpretacją przemawia fakt, że prawa nie wolno interpretować w oderwaniu od kontekstu systemowego (por. kan. 19 KPK). Warto również zauważyć, że zgodnie z uzasadnieniami wyroków trybunałów Stolicy Apostolskiej z okresu sprzed 1917 r. dowodzenie istnienia przeszkody na forum zewnętrznym winno dokonywać się zgodnie z zasadami kościelnego prawa procesowego.

Po trzecie, pozostawienie słowa *legitime* mogło prowadzić do faktycznego pozbawienia spowiedników władzy dyspensowania od przeszkód tajnych na forum wewnętrznym. Niektórzy uznaliby, że przed udzieleniem dyspensy należałoby przeprowadzić dowód co do publicznego charakteru przeszkody, upewniając się tym samym, że spowiednik nie jest wykluczony spośród podmiotów kompetentnych do udzielenia od niej dyspensy. To byłoby jednak sprzeczne z celem istnienia normy zapisanej w kan. 1079 § 3 KPK 1983.

Po czwarte, dzięki obecnemu brzmieniu normy zapisanej w kan. 1074 KPK 1983 ustawodawca pozostawił możliwość interpretowania normy zapisanej w kan. 1079 § 3 KPK 1983 poprzez odwołanie się do praktyki Penitencjarii Apostolskiej w kwestii udzielania dyspens na forum wewnętrznym. W ten sposób świadnicy nie musieliby wykazywać się znajomością prawa dowodowego. Wystarczyłoby jedynie, aby przed udzieleniem łaski upewnili się, że o istnieniu przeszkody wie kilka osób (5-6 osób w miasteczku, 7-8 w mieście). Taka interpretacja ma słabą stronę. W niektórych okolicznościach znajomość istnienia faktu, na którym opiera się przeszkoda, wśród większej ilości osób nie przesądza automatycznie, że przeszkodę będzie można udowodnić na forum zewnętrznym. Z drugiej strony, w dobie powszechnego dostępu do środków przekazu, o wiele łatwiej jest dotrzeć do świadków zdarzenia będącego podstawą istnienia przeszkody i tym samym udowodnić jej istnienie na forum zewnętrznym, mimo że pierwotnie była znana mniejszej ilości osób niż na przykład 5 w miasteczku.

Po piąte, ustawodawca w kan. 1074 KPK 1983 dopuszcza możliwość przedstawienia w procesie dowodu zdobytego bezprawnie (nielegalnie), i tym samym niegodziwego, do udowodnienia na forum zewnętrznym istnienia przeszkody. Taka interpretacja wydaje się jednak nie do przyjęcia, gdyż stanowiłaby ona wyjątek od normy zapisanej w kan. 1527 § 1 KPK, zgodnie z którą w procesie mogą być przytoczone dowody godziwe. Taki wyjątek nie został w przywołanym kan. 1074 KPK 1983 wprost dopuszczony, zatem – zgodnie z kan. 18 i 19 KPK 1983 – kan. 1074 KPK 1983 winien być analizowany w łączności z normą zapisaną w kan. 1527 § 1 KPK 1983.

Po szóste, ustawodawca, rezygnując z umieszczenia słowa *legitime*, uznał za przeszkodę publiczną każdą, której istnienie można wykazać na forum zewnętrznym, przedstawiając jakikolwiek dowód (w znaczeniu potocznym), a także dowód niepełny prawny. Przeciwno takiej interpretacji przemawia wycofanie się przez prawodawcę ze zdefiniowania przeszkody publicznej słowami kan. 27 CA, w którym umożliwiono dowodzenie istnienia przeszkody na forum zewnętrznym w „inny sposób” (*alio modo probari*).

Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenia, można przyjąć za prawdopodobną tezę, że przeszkodą publiczną jest ta, której istnienie można udowodnić na forum zewnętrznym zgodnie z przepisami prawa kościelnego – również określającymi siłę dowodu, a nie tylko to, co nim może być w znaczeniu prawnym. Zdaniem autora zagadnienie to wymaga dalszych badań.

PIŚMIENNICTWO

- BĄCZKOWICZ Franciszek, BARON Józef, STAWINOĞA Władysław, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, Opole: Wydawnictwo Diecezjalne Świętego Krzyża 1958.
- BEAL John P., *The Convalidation of Marriage*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden and T.J. Green, New York: Paulist Press International 2000, s. 1378-1292.
- BEAL John P., *Diriment Impediments in General*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden and T.J. Green, New York: Paulist Press International 2000, s. 1272-1282.
- BISKUPSKI Stefan, *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, t. 1, Warszawa: Pax 1956.
- Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1933-1942*, vol. 2, red. T. L. Bouscaren, Milwaukee: Bruce Publishing Co. 1934.
- Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1917-1933*, vol. 1, red. T. L. Bouscaren, Milwaukee: Bruce Publishing Co. 1934.
- CHIAPPETTA Luigi, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, 2nd ed., vol. 1, Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna 2011.
- FAGIOLO Vincenzo, *De impedimentis dirimentibus in genere*, [w:] *Commento al Codice di Diritto Canonico. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. I, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 638-642.
- FORNÉS Juan, *Diriment Impediments in General*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 3/2, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodriguez-Ocaña, English language ed. E. Caparros, P. Lagges, Montreal-Chicago: Wilson & Lafleur 2004, s. 1148-1168.
- GASPARRI Petrus, *Tractatus canonicus de matrimonio*, vol. 1, Parisiis: Beauchesne & Socii 1904, n. 260, s. 164.
- GÓRALSKI Wojciech, *Kościelne prawo małżeńskie*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2006.
- GÓRALSKI Wojciech, *Przeszkody zrywające*, [w:] *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 3.2, red. W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, J. Krzywda, P. Majer, B. Zubert, Poznań: Pallottinum 2011, s. 271-281.
- JAKUBIAK Tomasz, *Przeszkody tajne i publiczne według Codex Iuris Canonici 1917*, „Ius Matrimoniale” 32 (2021), nr 1, s. 24-47.
- JONE Heriberto, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. 2. Padeborn: Officina Libraria 1954.
- LÜDICKE Klaus, *Komentarz do kanonu 1074, 1079, 1158*, [w:] *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, vol. 5, red. K. Lüdicke, Essen: Wingen Verlag 2021.
- PAWLUK Tadeusz, *Prawo małżeńskie według kodeksu Jana Pawła II*, t. 3. *Prawo małżeńskie*, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1996.
- PETROVITS Joseph Ch., *New Church Law on Matrimony*, Philadelphia: John Joseph McVey 1919.
- POMPEDDA Mario F., *De convalidatione simplici*, [w:] *Commento al Codice di Diritto Canonico. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. I, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 684-685.
- SALACHAS Dimitrios, *De matrimonio*, [w:] *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali. Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici*. II, red. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, s. 646-746.

- WERNZ Francisco Xav., VIDAL Petri, *Ius Canonicum*, t. V. *Ius Matrimoniale*, Romae: Apud Aedes Universitatis Gregoriana 1946.
- WOYWOD Stanislaus, *A Practical Commentary on The New Canon Law*, vol. 1, revised by C. Smith, New York–London: Wagner 1948.
- ŻUROWSKI Marian, *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice: Księgarnia Świętego Jacka 1987.

POJĘCIE PRZESZKODY MAŁŻEŃSKIEJ PUBLICZNEJ I TAJNEJ W DOKTRYNIE
PO 1983 ROKU

STRESZCZENIE

Zaprezentowana w artykule literalna analiza tekstów prawnych, wsparta analizą protokołów komisji kodyfikacyjnej (ukazującą zamysł prawodawcy) oraz systemu prawa kościelnego, skłania do sformułowania wniosku, że wszystkie normy Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku zawierające odniesienie do podziału przeszkód małżeńskich na tajne i publiczne należy interpretować w zgodzie z normą zapisaną w kan. 1074 KPK 1983. Tym samym, gdy mowa w nich jest o przeszkodach publicznych, nie jest istotne ich rozgłoszenie (*notitia/divulgatio*), ale możliwość ich udowodnienia na forum zewnętrznym zgodnie z zasadami prawa kościelnego, które również określa siłę dowodów.

Słowa kluczowe: małżeństwo; przeszkoda małżeńska; przeszkoda tajna; przeszkoda publiczna.